EUROOPA KOHTU OTSUS (suurkoda)

1. märts 2005 *

Kohtuasjas C-281/02,

mille esemeks on 3. juuni 1971. aasta protokolli 27. septembri 1968. aasta konventsiooni kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades Euroopa Kohtus tõlgendamise alusel esitatud eelotsusetaotlus, mille esitas Court of Appeal (England & Wales) Civil Division (Ühendkuningriik) 5. juuli 2002. aasta otsusega, mis saabus Euroopa Kohtusse 31. juulil 2002, menetluses:

Andrew Owusu

versus

N. B. Jackson, tegutseb ärinime „Villa Holidays Bal-Inn Villas" all,

Mammee Bay Resorts Ltd,

Mammee Bay Club Ltd,

* Kohtumenetluse keel: inglise.

The Enchanted Garden Resorts & Spa Ltd,

Consulting Services Ltd,

Town & Country Resorts Ltd,

EUROOPA KOHUS (suurkoda),

koosseisus: esimese koja esimees P. Jann presidendi ülesannetes, kodade esimehed C. W. A. Timmermans ja A. Rosas, kohtunikud C. Gulmann, J.-P. Puissochet, R. Schintgen (ettekandja), N. Colneric, S. von Bahr ja J. N. Cunha Rodrigues,

kohtujurist: P. Léger,
kohtusekretär: vanemametnik L. Hewlett,

arvestades kirjalikus menetluses ja 4. mai 2004. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades kirjalikke märkusi, mille esitasid:

— A. Owusu, esindajad: R. Plender, *QC*, ja *barrister* P. Mead,

— N. B. Jackson, esindajad: *solicitor* B. Doherty ja *solicitor* C. Thomann,

— Mammee Bay Club Ltd, The Enchanted Garden Resorts & Spa Ltd ja Town & Country Resorts Ltd, esindajad: *solicitor* P. Sherrington, *solicitor* S. Armstrong ja *solicitor* L. Lamb,

— Ühendkuningriigi valitsus, esindaja: K. Manji, keda abistas D. Lloyd-Jones, *QC*,

— Saksamaa valitsus, esindaja: R. Wagner,

— Euroopa Ühenduste Komisjon, esindajad: A.-M. Rouchaud-Joët ja M. Wilderspin,

olles 14. detsembri 2004. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

1 Eelotsusetaotlus puudutab 27. septembri 1968. aasta konventsiooni kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades (EÜT 1972, L 299, lk 32), mida on muudetud 9. oktoobri 1978. aasta konventsiooniga Taani Kuningriigi, Iirimaa ning Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi ühinemise kohta (EÜT L 304, lk 1, ja muudetud tekst lk 77), 25. oktoobri 1982. aasta konventsiooniga Kreeka Vabariigi ühinemise kohta (EÜT L 388, lk 1) ja 26. mai 1989. aasta

konventsiooniga Hispaania Kuningriigi ja Portugali Vabariigi ühinemise kohta (EÜT L 285, lk 1, edaspidi „Brüsseli konventsioon"), artikli 2 tõlgendamist.

2 Taotlus on esitatud kohtuasjas Andrew Owusu *v.* N. B. Jackson, kes tegutseb ärinime „Villa Holidays Bal-Inn Villas" all, jt Jamaica õiguse alusel asutatud äriühingud seoses Jamaical toimunud õnnetusjuhtumiga, milles kannatanu A. Owusu sai kehavigastusi.

Õiguslik raamistik

Brüsseli konventsioon

3 Brüsseli konventsiooni preambulist nähtub, et konventsiooni eesmärk on lihtsustada kohtuotsuste vastastikust tunnustamist ja täitmist kooskõlas EÜ artikliga 293, samuti tugevdada ühenduse piires elavate isikute õiguslikku kaitset. Preambulis on ühtlasi märgitud, et selleks on tarvis kindlaks määrata osalisriikide kohtute rahvusvaheline pädevus.

4 Kohtualluvuse normid sisalduvad Brüsseli konventsiooni II jaotises. Selle konventsiooni artiklis 2 on sätestatud:

„Konventsiooni sätete kohaselt kaevatakse isikud, kelle alaline asukoht on osalisriigis, selle riigi kohtutesse nende kodakondsusest hoolimata.

Isikute suhtes, kes ei ole selle riigi kodanikud, kus on nende alaline asukoht, kohaldatakse selle riigi kodanike kohta kehtivaid kohtualluvuse eeskirju."

5 Nimetatud konventsiooni artikli 5 punktides 1 ja 3 on siiski sätestatud, et isiku võib teise osalisriigi kohtutesse kaevata: lepingutega seotud asjades selle paiga kohtusse, kus tuli või tuleb täita asjaomane kohustus, ning lepinguvälise kahju puhul selle paiga kohtusse, kus kahjustav sündmus on toimunud.

6 Brüsseli konventsiooni eesmärk on ka ära hoida otsuste vastuolu. Nii on peatamist käsitlevas artiklis 21 sätestatud:

„Kui erinevate osalisriikide kohtutes algatavad ühe ja sama alusega hagide põhjal menetlusi ühed ja samad asjaosalised, peatavad kohtud, kellele hagi on esitatud hiljem, oma menetlused omal algatusel seni, kuni on kindlaks tehtud selle kohtu pädevus, kellele hagi esitati esimesena.

Kui on kindlaks tehtud selle kohtu pädevus, kellele hagi esitati esimesena, loobuvad kohtud, kellele hagi esitati hiljem, pädevusest esimese kohtu kasuks."

7 Kõnealuse konventsiooni artikkel 22 näeb ette:

„Kui eri osalisriikide kohtutes algatatakse seotud menetlused, võivad kohtud, kellele hagi esitati hiljem, peatada oma menetluse seni, kuni menetlus on esimeses kohtus pooleli.

Kohus, kellele hagi esitati hiljem, võib ühe poole taotlusel ka pädevusest loobuda, kui selle kohtu suhtes kehtiv õigus võimaldab seotud menetlusi liita ning esimesena taotluse saanud kohus on pädev mõlemas asjas.

Menetlused loetakse seotuks käesoleva artikli tähenduses, kui nad on sedavõrd tihedalt seotud, et eraldi menetlustest tulenevate vastuoluliste otsuste ohu vältimiseks on otstarbekas nad lahendada koos."

Siseriiklik õigus

8 Inglise õiguses tuntud erandi *forum non conveniens* (ebasobiv kohtupidamise koht) kohaldamisel võib siseriiklik kohus oma pädevusest loobuda põhjusel, et samavõrd pädev teises riigis asuv kohus oleks objektiivselt sobivam vaidluse menetlemise koht, kus vaidlust saab lahendada vastavuses kõigi osapoolte huvide ja õigusemõistmise eesmärkidega (House of Lords 1986. aasta otsus kohtuasjas: Spiliada Maritime Corporation *v.* Cansulex Ltd, 1987, AC 460, lk 476).

9 Inglise kohus, kes otsustab oma pädevusest loobuda *forum non conveniens*'i erandi alusel, peatab menetluse ajutiselt, nii et seda saab uuesti jätkata juhul, kui tehakse kindlaks, et välismaine kohus ei ole pädev vaidlust menetlema või et hagejal ei ole selles kohtus võimalik asja tõhusalt lahendada.

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

10 Andrew Owusu, Briti kodanik, elukoht Ühendkuningriik, sai 10. oktoobril 1997 Jamaical puhkuse veetmise ajal kannatada väga tõsises õnnetusjuhtumis. Sukeldudes merre kohas, kus vesi ulatus vööni, põrkus ta vastu veealust leetseljakut ja murdis viienda kaelalüli, mille tagajärjel tekkis käte ja jalgade halvatus.

11 Pärast kõnealust õnnetust esitas A. Owusu Ühendkuningriigi kohtule lepingulise kohustuse rikkumise hagi N. B. Jacksoni vastu, kelle elukoht on samuti selles riigis. Viimatinimetatu andis huvitatud isikule üürile puhkemaja Mammee Bay's (Jamaica). A. Owusu väitel oli lepingus, mille kohaselt tal oli juurdepääs erasupelrannale, kaudselt sätestatud, et rand on mõistlikult ohutu või vaba varjatud ohtudest.

12 A. Owusu esitas Ühendkuningriigi kohtule ühtlasi hagi lepinguvälise kahju nõudes mitme Jamaica äriühingu vastu, need on Mammee Bay Club Ltd (edaspidi „kolmas kostja põhikohtuasjas"), Mammee Bay supelranda majandav omanik, kes võimaldas hagejal põhikohtuasjas seda randa tasuta kasutada, The Enchanted Garden Resorts & Spa Ltd (edaspidi „neljas kostja põhikohtuasjas"), kes majandas puhkekeskust Mammee Bay lähedal ja kelle klientidel oli samuti luba kõnealust supelranda kasutada, ning Town & Country Resorts Ltd (edaspidi „kuues kostja põhikohtuasjas"), kes majandab selle supelrannaga piirnevat suurt hotelli ja kellel on luba sama randa kasutada tingimusel, et ta tagab selle halduse, korrashoiu ja järelevalve.

13 Ühe Inglise kodakondsusega puhkaja toimikust nähtub, et temaga toimus kaks aastat varem sarnane õnnetus, mille tagajärjel tekkis temalgi käte ja jalgade halvatus.

Jamaica kostjate vastu lepinguvälise kahju nõudes esitatud hagi tugineb mitte ainult asjaolule, et nad ei hoiatanud ujujaid veealuste leetseljakutega seotud ohtude eest, vaid ka faktile, et nad ei suhtunud varem toimunud õnnetusse tõsiselt.

14 Sheffield District Registry of the High Court (England & Wales) Civil Division (Ühendkuningriik) avas menetluse kohtukutse kättetoimetamisega 6. oktoobril 2000. See kohtukutse on kätte antud N. B. Jacksonile Ühendkuningriikides ning hageja põhikohtuasjas sai 12. detsembril 2000 loa toimetada kohtukutsed kätte teistele kostjatele Jamaical. Kohtukutse on kätte antud kolmandale, neljandale ja kuuendale kostjale põhikohtuasjas, kuid mitte Mammee Bay Resorts Ltd'le ega Consulting Services Ltd'le.

15 Nii N. B. Jackson kui ka kolmas, neljas ja kuues kostja põhikohtuasjas vaidlustasid kõnealuse kohtu pädevuse lahendada nende vastu esitatud hagi. Oma taotluse toetuseks väitsid nad, et vaidlus on tihedamalt seotud Jamaicaga ning et selle riigi kohus on pädev vaidlust lahendama parimas vastavuses kõigi osapoolte huvide ja õigusemõistmise eesmärkidega.

16 Sheffield Deputy High Court Judge'i (Ühendkuningriik) nimel tegutsev kohtunik leidis 16. oktoobri 2001. aasta määrusega, et tulenevalt 13. juuli 2000. aasta otsusest kohtuasjas C-412/98: Group Josi (EKL 2000, lk I-5925, punktid 59–61) sõltub Brüsseli konventsiooni kohtualluvuse eeskirjade kohaldatavus konkreetse vaidluse suhtes põhimõtteliselt küsimusest, kas kostja asukoht või alaline asukoht on osalisriigi territooriumil, ning konventsioon on kohaldatav kõigile vaidlustele, mille poolteks on kostja, kelle alaline asukoht on osalisriigis, ja hageja, kelle alaline asukoht on kolmandas riigis. Neil asjaoludel oleks ekslik Court of Appeal'i (Ühendkuningriik) 1992. aasta otsus kohtuasjas Re Harrods (Buenos Aires) Ltd

(1992, AC 72), millega Brüsseli konventsiooni artiklist 2 lähtuvalt tunnistati Inglise kohtute võimalust *forum non conveniens*'i erandi alusel keelduda oma pädevust teostamast.

17 Hinnates, et 3. juuni 1971. aasta protokolli artikli 2 alusel puudub tal endal õigus esitada Euroopa Kohtule eelotsusetaotlust selle küsimuse selgitamiseks, leidis Deputy High Court Judge'i nimel tegutsev kohtunik, et eespool viidatud Group Josi kohtuotsuses esitatud põhimõtete kohaselt ei saa ta N. B. Jacksoni suhtes menetlust peatada, kuna viimatinimetatu alaline asukoht on osalisriigis.

18 Sõltumata sellest, millised seosed Jamaicaga võivad olla teiste kostjate vastu suunatud hagil, leidis sama kohtunik, et ta ei saa ka nende suhtes menetlust peatada, kuna menetluse peatamine N. B. Jacksoni vastu suunatud hagi raamides on vastuolus Brüsseli konventsiooniga. Vastasel juhul on tõepoolest oht, et kahe riigi erinevad kohtud peavad hindama samu asjaolusid samade või sarnaste tõendite põhjal ja võivad jõuda vasturääkivate järeldusteni. Esimese astme kohtunik otsustas seega, et Ühendkuningriik ja mitte Jamaica on riigiks, mille kohus on vaidluse lahendamiseks sobiv, ning lükkas pädevusest loobumise tagasi.

19 N. B. Jackson, samuti kolmas, neljas ja kuues kostja esitasid selle määruse peale apellatsioonkaebuse. Court of Appeal (England & Wales) Civil Division sedastas, et antud juhul võib vaidluse lahendamine olla osalisriigi ja kolmanda riigi kohtute pädevuses. Kui Brüsseli konventsiooni artikkel 2 oleks sellises olukorras samaväärselt kohaldatav, tuleks N. B. Jackson kaevata oma alalise asukoha Ühendkuningriigi kohtutesse ning hagejal põhikohtuasjas ei oleks lubatud kaevata teda Brüsseli konventsiooni artikli 5 punkti 3 alusel kohtusse Jamaical, kus kahjustav sündmus on toimunud, kuna see riik ei ole teine osalisriik. Kuna kõnealuses konventsioonis ei ole sõnaselgelt erandit ette nähtud, siis ei ole lubatud teha erandit Brüsseli konventsiooni artiklis 2 esitatud eeskirjast. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu

hinnangul ei ole Euroopa Kohus kunagi teinud otsust *forum non conveniens*'i erandi kolmanda riigi kohtu kasuks kohaldamise küsimuses, isegi mitte siis, kui ühel kostjatest on alaline asukoht osalisriigis.

20 Hageja põhikohtuasjas väidab, et Brüsseli konventsiooni artikkel 2 on imperatiivselt kohaldatav, nii et Inglise kohus ei saa Ühendkuningriigis toimuvat menetlust peatada kostja suhtes, kelle alaline asukoht on samas riigis, isegi kui ta leiab, et kolmandas riigis asuv teine kohus on sobivam.

21 Eelotsusetaotluse esitanud kohus sedastab, et kui see seisukoht osutuks õigeks, oleksid sellel olulised tagajärjed teatud muudes asjades, mis puudutavad ainupädevust või menetluse peatamist. Ta lisab, et Inglismaal langetatud kohtuotsus, mis jaotaks sisulise vaidluse osadesse ja mille täitmine peaks toimuma Jamaical, eelkõige Jamaica kostjate suhtes, võib põrkuda sellel maal kehtivate teatud eeskirjadega, mis käsitlevad välismaiste kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist.

22 Neil asjaoludel otsustas Court of Appeal (England & Wales) Civil Division menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas Brüsseli konventsiooniga on vastuolus see, et kuigi hageja väitel põhineb kohtualluvus artiklil 2, loobub osalisriigi siseriiklik kohus siseriikliku õiguse alusel kolmanda riigi kohtute kasuks oma pädevusest menetleda hagi, mis on esitatud selles riigis asuva isiku vastu:

a) kui küsimus Brüsseli konventsiooni teise osalisriigi kohtualluvusest ei tõusetu;

b) kui vaidlusel puuduvad mistahes muud seosed teise osalisriigiga?

2. Kui vastus esimese küsimuse punktis a või b on jaatav, kas siis selline pädevusest loobumine on Brüsseli konventsiooniga vastuolus kõikidel asjaoludel või üksnes teatud asjaoludel, ja kui, siis antud juhul millistel asjaoludel?"

Eelotsuse küsimused

Esimene küsimus

23 Esimesele küsimusele vastamiseks tuleb esmalt määratleda, kas Brüsseli konventsiooni artikkel 2 on kohaldatav põhikohtuasjas esineva olukorraga sarnanevatel juhtudel, st kui hageja ja üks kostjatest omavad alalist asukohta sama osalisriigi territooriumil ja kui nende vahel selle riigi kohtutes menetletaval vaidlusel on teatud kokkupuuted kolmanda riigiga, kuid mitte teise osalisriigiga. Ainult jaatava vastuse korral tõusetub põhikohtuasjas esinevatel asjaoludel küsimus, kas Brüsseli konventsiooniga on vastuolus, kui osalisriigi kohus kohaldab *forum non conveniens*'i erandit, kuigi kõnealuse konventsiooni artikli 2 alusel oleks see kohus pädev asja lahendama põhjusel, et kostja alaline asukoht on selle riigi territooriumil.

Brüsseli konventsiooni artikli 2 kohaldatavus

24 Brüsseli konventsiooni artikli 2 sõnastuses ei osuta miski, et üldise kohtualluvuse eeskirja kohaldamine, mis selle artikli põhjal on seotud ainult kostja alalise asukohaga osalisriigis, oleks sõltuv tingimusest, mis nõuab sellise õigussuhte olemasolu, millel on kokkupuude mitme osalisriigiga.

25 Brüsseli konventsiooni kohtualluvuse eeskirjade kohaldamine, nagu nähtub nimetatud konventsiooni käsitlevast Jenard'i ettekandest (EÜT 1979, C 59, lk 1 ja 8), eeldab kahtlemata välismaise elemendi esinemist.

26 Asjaomase õigussuhte rahvusvaheline iseloom ei pea Brüsseli konventsiooni artikli 2 kohaldamise vajaduse seisukohalt tingimata tulenema kokkupuutest mitme osalisriigiga vaidluse sisu või poolte alalise asukoha tõttu. Kokkupuude osalisriigi ja kolmanda riigiga näiteks hageja ja ühe kostja alalise asukoha tõttu osalisriigis ja vaidlusaluste sündmuste toimumine kolmandas riigis võib samuti tähendada asjaomase õigussuhte rahvusvahelist iseloomu. Selline olukord võib osalisriigis tõesti tõstatada põhikohtuasjaga sarnanevatel juhtudel rahvusvahelise kohtualluvuse kindlaksmääramise küsimusi, mille lahendamises, tulenevalt Brüsseli konventsiooni preambuli kolmandast põhjendusest, seisnebki täpsemalt konventsiooni otstarve.

27 Euroopa Kohus on juba tõlgendanud Brüsseli konventsiooni kohtualluvuse eeskirju juhtudel, kui hageja alaline asukoht või asukoht oli kolmandas riigis, samal ajal kui

kostja alaline elukoht oli osalisriigi territooriumil (vt 25. juuli 1991. aasta otsus kohtuasjas C-190/89: Rich, EKL 1991, lk I-3855; 6. detsembri 1994. aasta otsus kohtuasjas C-406/92: Tatry, EKL 1994, lk I-5439 ja eespool viidatud Group Josi kohtuotsus, punkt 60).

28 Brüsseli konventsiooni eeskirjad ainupädevuse või kohtualluvuse kindlaksmääramise kokkulepete kohta on ühtviisi kohaldatavad õigussuhetele, millel on kokkupuude ainult ühe osalisriigi ja ühe või mitme kolmanda riigiga. See kehtib Brüsseli konventsiooni artikli 16 kohta menetluste puhul, mille objektiks on kinnisvaraga seotud *in rem* õigused või rendiõigused, kui vaidluse osapoolte alalised asukohad ei ole osalisriikides, kuid vara asub ühes osalisriigis, või ka Brüsseli konventsiooni artikli 17 kohta juhul, kui kohtualluvuse kindlaksmääramise kokkulepe, millega on seotud vähemalt üks osapool, kelle alaline asukoht ei ole osalisriigis, näeb ette vaidluste lahendamise mõne osalisriigi kohtus.

29 Samuti vastab tõele see, mida kohtujurist oma ettepaneku punktides 142–152 rõhutab, et kuigi Brüsseli konventsiooni eeskirjad, mis käsitlevad menetluse peatamist ja seotud menetlusi või kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist, nagu nähtub selgelt nende sõnastusest, on kohaldatavad suhetele erinevate osalisriikide vahel, kui need puudutavad erinevate osalisriikide kohtutes pooleliolevaid menetlusi ning osalisriikide kohtute langetatud otsuseid, pidades silmas nende tunnustamist ja täitmist teises osalisriigis, võib kõnealuste menetluste või otsustega seotud vaidluste rahvusvaheline iseloom tuleneda kokkupuutest osalisriigi ja kolmanda riigiga ning nõuda seetõttu Brüsseli konventsiooni artiklis 2 sätestatud kohtualluvuse üldeeskirja kohaldamist.

30 Vastupidiselt väitele, et kõnealune artikkel 2 on kohaldatav õiguslikus olustikus, millel on kokkupuude üheainsa osalisriigi ja ühe või mitme kolmanda riigiga, on kostjad põhikohtuasjas ja Ühendkuningriigi valitsus esile toonud rahvusvaheliste lepingute suhtelise toime põhimõtte, mille kohaselt Brüsseli konventsioon ei saa panna mingeid kohustusi riikidele, kes ei ole nõustunud sellega ühinema.

31 Selles osas piisab tõdemusest, et osalisriigi kohtu pädevuse kindlakstegemine põhjusel, et kostja alaline asukoht on selle riigi territooriumil, isegi seoses vaidlusega, millel vähemalt osaliselt vaidluseseme või hageja alalise asukoha tõttu on kokkupuude kolmanda riigiga, ei saa panna kohustusi viimatinimetatud riigile.

32 N. B. Jackson ja Ühendkuningriigi valitsus, püüdes õigustada konventsiooni artikli 2 kohaldamist ainult vaidlustele, millel on kokkupuude mitme osalisriigiga, rõhutasid samuti Brüsseli konventsiooni põhieesmärki, mis seisneb kohtuotsuste vaba liikumise tagamises osalisriikide vahel.

33 Selles osas vastab tõele, et EÜ asutamislepingu artikli 220 neljanda taande (nüüd EÜ artikli 293 neljas taane), mille alusel liikmesriigid ühinesid Brüsseli konventsiooniga, eesmärk on lihtsustada ühisturu toimimist kohtualluvuse eeskirjade kehtestamisega sellega seotud vaidluste jaoks ja võimaluste piires kõrvaldada raskused, mis on seotud kohtuotsuste tunnustamise ja täitmisega osalisriikide territooriumil (10. veebruari 1994. aasta otsus kohtuasjas C-398/92: Mund & Fester, EKL 1994, lk I-467, punkt 11). Brüsseli konventsioon soodustab vaieldamatult siseturu tõhusat toimimist.

34 Brüsseli konventsioonis sisalduvate ühtsete kohtualluvuse eeskirjade kohaldatavus ei piirdu olukordadega, millel on tugev ja küllaldane seos ühisturu toimimisega ja millel määratluse kohaselt on kokkupuude mitme liikmesriigiga. Selles osas piisab tõdemusest, et kohtualluvuse konflikti ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise eeskirjade ühtlustamine, mille Brüsseli konventsioon on läbi viinud välismaist elementi sisaldavate vaidluste jaoks, teenib kahtlemata eesmärki kõrvaldada ühisturu toimimise takistused, mis võivad tekkida siseriiklike õigusaktide erinevustest selles valdkonnas (vt analoogia põhjal EÜ artiklil 95 rajanevate, siseturu rajamise ja toimimise tingimuste parandamisele suunatud ning ühtlustamist käsitlevate

direktiivide kohta 20. mai 2003. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-465/00, C-138/01 ja C-139/01: Österreichischer Rundfunk jt, EKL 2003, lk I-4989, punktid 41 ja 42).

35 Eelnevast tuleneb, et Brüsseli konventsiooni artikkel 2 on kohaldatav sellisele olukorrale nagu põhikohtuasjas, mis hõlmab suhteid üheainsa osalisriigi ja kolmanda riigi kohtute vahel, mitte aga suhteid mitme osalisriigi kohtute vahel.

36 Seega on vaja uurida küsimust, kas sellises olukorras on Brüsseli konventsiooniga vastuolus, et osalisriigi kohus kõnealuse konventsiooni artiklile 2 tuginedes loobub oma pädevusest ja kohaldab *forum non conveniens*'i erandit.

Forum non conveniens'i erandi vastavus Brüsseli konventsioonile

37 Esmalt tuleb märkida, et Brüsseli konventsiooni artikkel 2 on imperatiivne säte, mille sõnastusest nähtub, et sellest võib erandeid teha üksnes kõnealuses konventsioonis sõnaselgelt sätestatud juhtudel (vt Brüsseli konventsiooniga kehtestatud kohtualluvuse korra imperatiivse iseloomu kohta 9. detsembri 2003. aasta otsus kohtuasjas C-116/02: Gasser, EKL 2003, lk I-14693, punkt 72 ja 27. aprilli 2004. aasta otsus kohtuasjas C-159/02: Turner, EKL 2004, lk I-3565, punkt 24). Vaieldamatult ei ole konventsiooni koostajad ette näinud *forum non conveniens*'i põhimõttest tuletatud erandit, kuigi küsimus oli arutusel 9. oktoobri 1978. aasta konventsiooni

väljatöötamise käigus Taani, Iirimaa ja Ühendkuningriigi ühinemise kohta, nagu nähtub kõnealust konventsiooni käsitlevast Schlosseri ettekandest (EÜT 1979, C 59, lk 71, punktid 77 ja 78).

38 Õiguskindluse põhimõte, mis on üks Brüsseli konventsiooni eesmärkidest (vt eelkõige 28. septembri 1999. aasta otsus kohtuasjas C-440/97: GIE Groupe Concorde jt, EKL 1999, lk I-6307, punkt 23 ja 19. veebruari 2002. aasta otsus kohtuasjas C-256/00: Besix, EKL 2002, lk I-1699, punkt 24), ei ole täielikult tagatud, kui kõnealuse konventsiooni mõttes pädeval kohtul oleks lubatud kohaldada *forum non conveniens*'i erandit.

39 Brüsseli konventsiooni preambuli kohaselt on konventsioon suunatud ühenduse piires elavate isikute õigusliku kaitse tugevdamisele, nähes ette ühised kohtualluvuse eeskirjad, mis suudavad tagada kindluse konkreetset vaidlust menetleda võivate erinevate siseriiklike kohtute pädevuse jaotuses (eespool viidatud Besixi kohtuotsus, punkt 25).

40 Euroopa Kohus otsustas seega, et õiguskindluse põhimõte nõuab eelkõige, et kohtualluvuse eeskirju, mis teevad erandeid Brüsseli konventsiooni artiklis 2 sätestatud üldreeglist, tuleb tõlgendada selliselt, et tavapäraselt ettevaatlikul kostjal oleks võimalik mõistlikult ette näha, millisesse kohtusse, mis ei ole tema alalise asukohariigi kohus, võib teda kaevata (eespool viidatud GIE Groupe Concorde jt kohtuotsus, punkt 24 ja Besixi kohtuotsus, punkt 26).

41 *Forum non conveniens'i* põhimõte, mis jätab asja menetlevale kohtunikule ulatusliku kaalutlusõiguse, otsustamaks, kas välisriigi kohus oleks sobivam vaidlust lahendama,

võib kahjustada Brüsseli konventsioonis sätestatud kohtualluvuse eeskirjade, eelkõige selle artikli 2 toime prognoositavust ja järelikult kahjustada ka õiguskindluse põhimõtet, mis on selle konventsiooni aluseks.

42 Kahjustatud oleks ka ühenduse piires elavate isikute õiguslik kaitse. Ühest küljest kostja, kes üldiselt suudab end paremini kaitsta oma alalise elukoha kohtutes, ei oleks võimeline sarnastel asjaoludel, mis esinevad põhikohtuajas, mõistlikult ette nägema, millisesse teise kohtusse teda võidakse kaevata. Teisest küljest, kui eeldada juhtumit, milles on esile kerkinud erand, kuna välismaine kohus on vaidluse lahendamiseks sobivam, on hageja kohustatud tõendama, et tal ei ole võimalik asja kõnealuses välismaises kohtus lahendada, või siis juhul, kui asja menetlev kohus otsustab järgida erandit, tõendama, et see kohus ei ole lõplikult pädev vaidlust menetlema või et hagejal ei ole tegelikult kõnealuses kohtus tõhusaks õigusemõistmiseks kaebeõigust, sõltumata kuludest, mis kaasnevad teise riigi kohtule uue hagi esitamise ja menetluse tähtaja pikenemisega.

43 Lisaks, kui *forum non conveniens*'i erand oleks Brüsseli konventsiooni raames lubatav, võiks see kahjustada selles sisalduvate kohtualluvuse eeskirjade ühtset kohaldamist, kuna kõnealust erandit tunnustab vaid piiratud arv osalisriike, samas kui Brüsseli konventsiooni eesmärk ongi just näha ette ühised eeskirjad siseriiklike ülemääraste eeskirjade välistamiseks.

44 Kostjad põhikohtuasjas rõhutavad negatiivseid praktilisi tagajärgi, mis tekivad juhul, kui Inglise kohtud oleksid kohustatud asja sisuliselt lahendama, eelkõige menetluskulusid, võimalust hagi rahuldamata jätmise korral hüvitada kulud Inglismaal,

geograafilisest kaugusest tulenevaid logistilisi probleeme, vajadust hinnata vaidluse sisu Jamaica kriteeriumide alusel, võimalust täita tagaseljaotsust Jamaical ja võimatust esitada teiste kostjate vastu vastuhagi.

45 Millised need raskused tegelikult ka ei oleks, piisab selles osas tõdemusest, et kaalutlused, mida on võimalik täpselt arvesse võtta *forum non conveniens*'i erandi kohaldamisel, ei saa ülalesitatud põhjustel seada kahtluse alla Brüsseli konventsiooni artiklis 2 sisalduva kohtualluvuse põhireegli imperatiivset iseloomu.

46 Arvestades eespool esitatud kaalutlusi kogumis, tuleb esimesele küsimusele vastata, et Brüsseli konventsiooniga on vastuolus see, et osalisriigi kohus loobub oma pädevusest, mis tuleneb kõnealuse konventsiooni artiklist 2, põhjendusel, et kolmanda riigi kohus oleks asjaomast vaidlust lahendama sobivam, isegi kui küsimus teise osalisriigi kohtu pädevusest ei tõusetu või kui sellel vaidlusel ei ole mingit kokkupuudet teise osalisriigiga.

Teine küsimus

47 Eelotsusetaotluse esitanud kohus pärib oma teise küsimusega sisuliselt seda, kas juhul, kui Euroopa Kohus peaks leidma, et *forum non conveniens*'i erandi kohaldamine on Brüsseli konventsiooniga vastuolus, kehtib see hinnang kõigil asjaoludel või ainult teatud asjaoludel.

48 Eelotsusetaotlusest, samuti põhikohtuasja kostjate ja Ühendkuningriigi valitsuse märkustest selgub, et teine küsimus on esitatud juhuks, kui peaks esinema menetluse peatamise või kolmanda riigi kohtus poolelioleva menetlusega seotud menetluse olukord ning mõni konventsioon näeb ette selle kohtu pädevuse või esineb sellist liiki seos nimetatud riigiga, nagu on loetletud Brüsseli konventsiooni artiklis 16.

49 EÜ artiklis 234 sätestatud menetlus on Euroopa Kohtu ja siseriiklike kohtute koostöö vahend, mille abil esimene varustab teisi ühenduse õiguse tõlgendustega, mida nad vajavad nende pädevuses olevate vaidluste lahendamisel (vt eelkõige 8. novembri 1990. aasta otsus kohtuasjas C-231/89: Gmurzynska-Bscher, EKL 1990, lk I-4003, punkt 18; 12. märtsi 1998. aasta otsus kohtuasjas C-314/96: Djabali, EKL 1998, lk I-1149, punkt 17 ja 21. jaanuari 2003. aasta otsus kohtuasjas C-318/00: Bacardi-Martini ja Cellier des Dauphins, EKL 2003, lk I-905, punkt 41).

50 Eelotsusetaotluse õigustuseks ei ole nõuandvate arvamuste koostamine üldistes või hüpoteetilistes küsimustes, vaid vaieldava küsimuse tõhusa lahendamisega lahutamatult seotud vajadus (vt selle kohta eespool viidatud Djabali kohtuotsus, punkt 19; eespool viidatud Bacardi-Martini ja Cellier des Dauphins'i kohtuotsus, punkt 42 ja 25. märtsi 2004. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-480/00–C-482/00, C-484/00, C-489/00–C-491/00 ja C-497–C-499/00: Azienda Agricola Ettore Ribaldi jt, EKL 2004, lk I-2943, punkt 72).

51 Antud juhul on vaieldamatu, et käesoleva kohtuotsuse punktis 48 osutatud faktilised asjaolud ei esine põhikohtuasjas.

52 Järelikult ei ole teisele küsimusele vaja vastata.

Kohtukulud

53 Et põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule märkuste esitamisega seotud kulusid, v.a poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (suurkoda) otsustab:

27. septembri 1968. aasta konventsiooniga kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades, mida on muudetud 9. oktoobri 1978. aasta konventsiooniga Taani Kuningriigi, Iirimaa ning Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi ühinemise kohta, 25. oktoobri 1982. aasta konventsiooniga Kreeka Vabariigi ühinemise kohta ja 26. mai 1989. aasta konventsiooniga Hispaania Kuningriigi ja Portugali Vabariigi ühinemise kohta, on vastuolus see, et osalisriigi kohus loobub oma pädevusest, mis tuleneb kõnealuse konventsiooni artiklist 2, põhjendusel, et kolmanda riigi kohus oleks sobivam asjaomast vaidlust lahendama, isegi kui küsimus teise osalisriigi kohtu pädevusest ei tõusetu või kui sellel vaidlusel ei ole mingit kokkupuudet teise osalisriigiga.

Allkirjad